

PRIMERI REŠENIH ZADATAKA U QucsStudio-u

– TROFAZNA KOLA –

v0.1

Dr Nikola Basta, asistent, nbasta@etf.rs

Dr Milka Potrebić, redovni profesor, milka_potrebic@etf.rs

Elektrotehnički fakultet, Univerzitet u Beogradu

Katedra za opštu elektrotehniku

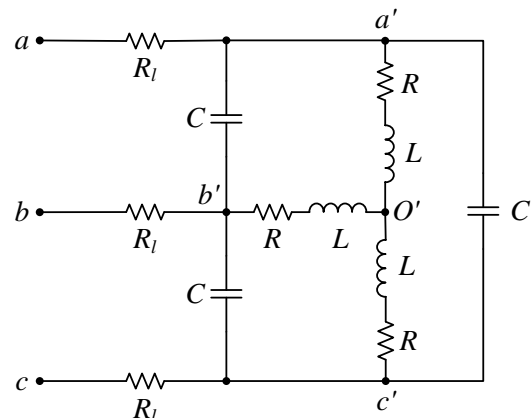
UVOD

U ovom dokumentu dati su primeri rešenih zadataka sa trofaznim kolima u alatu *QucsStudio* v3.3.2. Pri rešavanju zadataka, motiv je da se do traženog numeričkog rezultata dođe očitavanjem sa grafika (struja, napona i snaga), kao i računanjem pomoću ugrađenih matematičkih funkcija. Takođe, kola su simulirana u vremenskom domenu, te se mora imati u vidu da na grešku rezultatnih srednjih i efektivnih vrednosti utiču i prelazni procesi. Ova greška postaje manja kako se povećava razmatrani vremenski interval, odnosno broj obuhvaćenih perioda.

1. Zadatak

Na slici 1.1 je prikazana uravnotežena trofazna mreža. Poznate su otpornosti faznih provodnika, R_l , kao i parametri prijemnika (elektromotora) vezanog u zvezdu: R i L . Mreža se napaja linijskim naponima koji obrazuju simetričan direktan sistem prvog reda efektivne vrednosti U i frekvencije $f = \frac{\omega}{2\pi}$. Odrediti (a) kapacitivnosti kondenzatora C , koje treba vezati u trougao na krajevima prijemnika, kako bi faktor snage mreže bio maksimalan, (b) aktivnu snagu mreže i prijemnika pri ispunjenom uslovu pod (a) i (c) fazorski dijagram napona mreže pri ispunjenom uslovu pod (a).

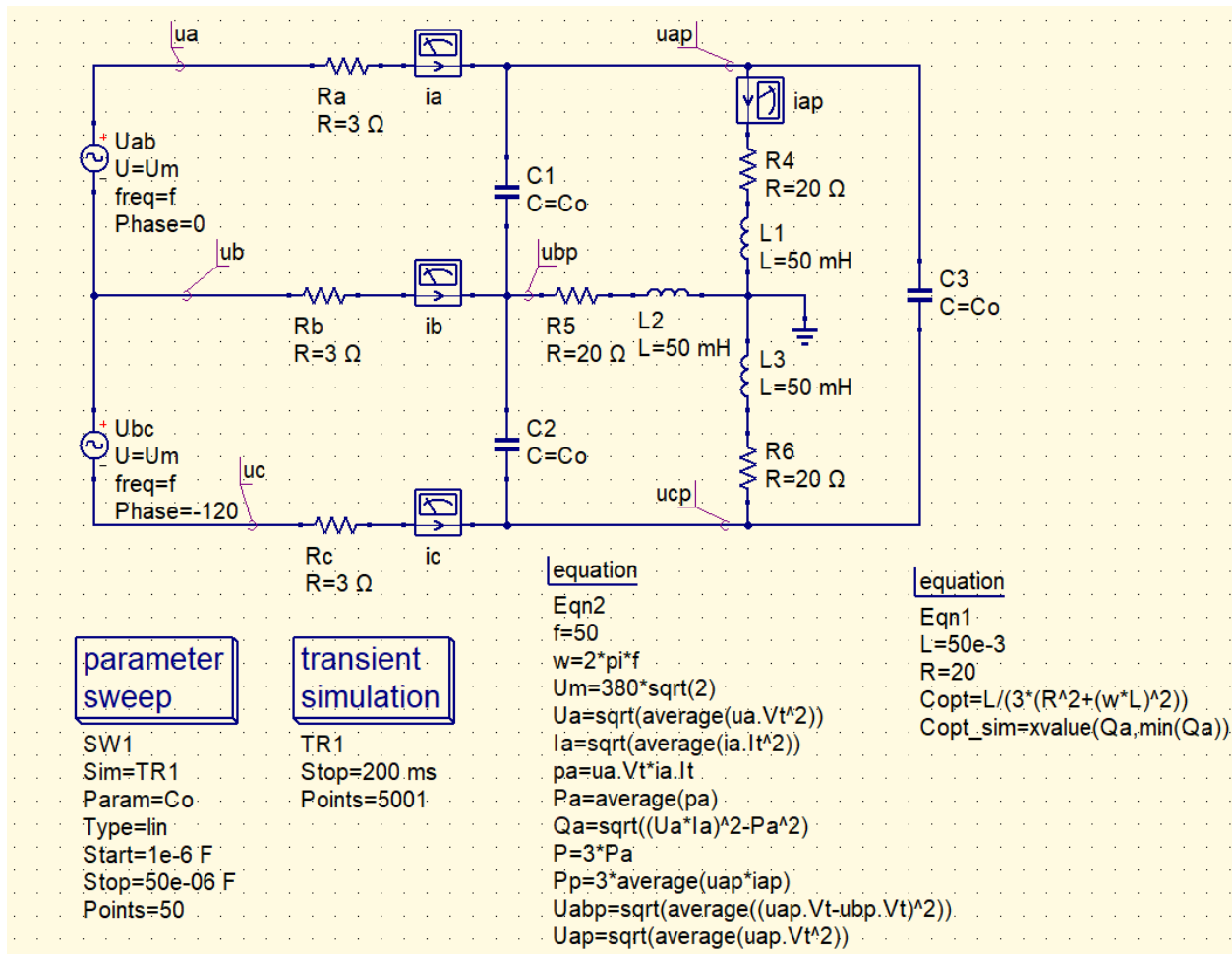
Brojne vrednosti: $U = 380$ V, $f = 50$ Hz, $R_l = 3$ Ω , $R = 20$ Ω , $L = 50$ mH.

Slika 1.1 Šema kola uz 1. zadatak.

REŠENJE:

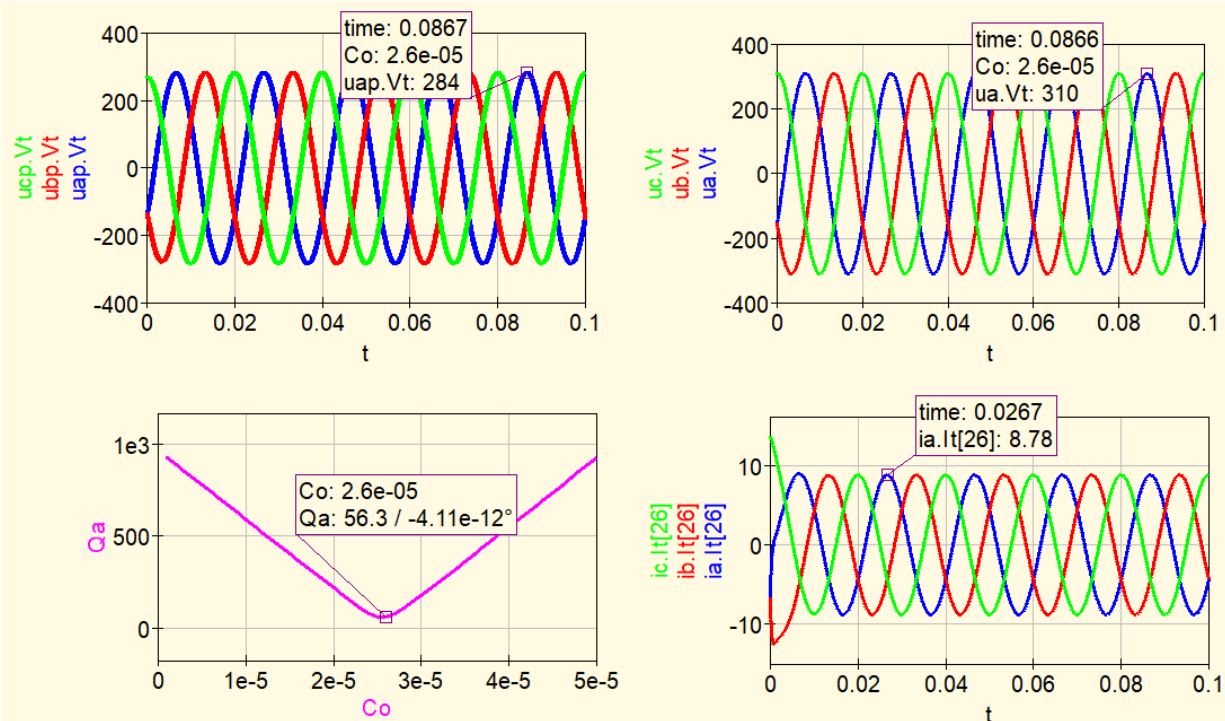
Na slici i 1.2 prikazana je realizacija šeme, kao i pomoćne veličine, efektivne vrednosti odgovarajućih napona, struja i snaga, određene ugrađenim matematičkim funkcijama *QucsStudio*-a. Trenutne vrednosti struja određujemo ampermetrima, a napona čvorova pomoću oznaka na provodnicima, komandom *Insert Wire Label* iz trake sa alatkana. Takva oznaka (ili labela) nam daje pristup vrednosti potencijala za dati čvor. Pomenute labele za čvorove a , b , c , a' , b' i c' vidimo na slici 1.2: ua , ub , uc , uap , ubp i ucp , respektivno.

Slika 1.2 Realizacija kola sa slike 1.1 i parametri simulacije.

Posmatranjem reaktivne snage generatora na jednoj fazi, Q_a , i variranjem kapacitivnosti kondenzatora, određujemo njenu optimalnu vrednost, koja iznosi $C = C_{opt} \approx 26\ \mu\text{F}$, a odgovara minimalnoj vrednosti Q_a . Za tako odabranu kapacitivnost, prikazujemo grafik faznih napona i linijskih struja (slika 1.3). Optimalna kapacitivnost je određena funkcijom *min*, a predstavlja 26. član niza probnih kapacitivnosti, koja je varirana u opsegu $1 \div 50\ \mu\text{F}$ u 50 koraka. Stoga prikazujemo trenutne vrednosti napona, struja i snaga koje odgovaraju indeksu br. 26. Iz simulacije dobijena optimalna kapacitivnost upoređena je sa onom dobijenom analitički, C_{opt_sim} (slike 1.2 i 1.3).

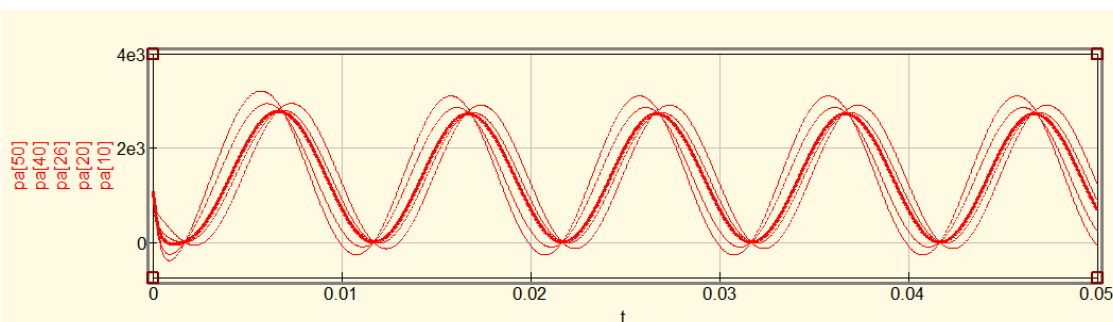
Na slici 1.4 prikazana je varijacija trenutne vrednosti snage na jednoj fazi generatora za različite vrednosti kapacitivnosti C . Trenutna snaga za $C = C_{opt}$ prikazana je podebljanom linijom.

Copt	Copt_sim
2.58e-05	2.6e-05

Co	P	Pp	Uabp	Uap
2.4e-5	4092	3742	347 / -3.51e-15°	201 / -3.51e-15°
2.5e-5	4091	3742	347 / -3.51e-15°	201 / -3.51e-15°
2.6e-5	4092	3742	347 / -3.51e-15°	201 / -3.51e-15°
2.7e-5	4092	3742	347 / -3.51e-15°	201 / -3.51e-15°
2.8e-5	4093	3742	347 / -3.51e-15°	201 / -3.51e-15°

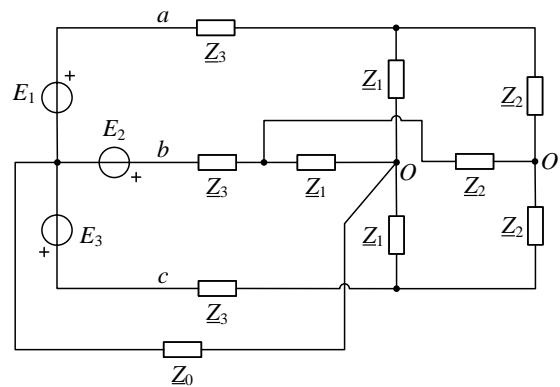
Slika 1.3 Grafici faznih napona i linijskih struja i reaktivne snage na jednoj fazi za različite vrednosti kapacitvnosti C . U tabeli su prikazane efektivne vrednosti faznih napona prijmnika, kao i aktivne snage mreže i prijmnika

Slika 1.4 Grafik trenutne snage na jednoj fazi mreže za različite kapacitvnosti kondenzatora C . Vidi se kako za optimalnu kapacitvnosti, $C = C_{opt} \approx 26 \mu\text{F}$, trenutna snaga ima samo pozitivne vrednosti, tj. faktor snage iznosi 1.

2. Zadatak

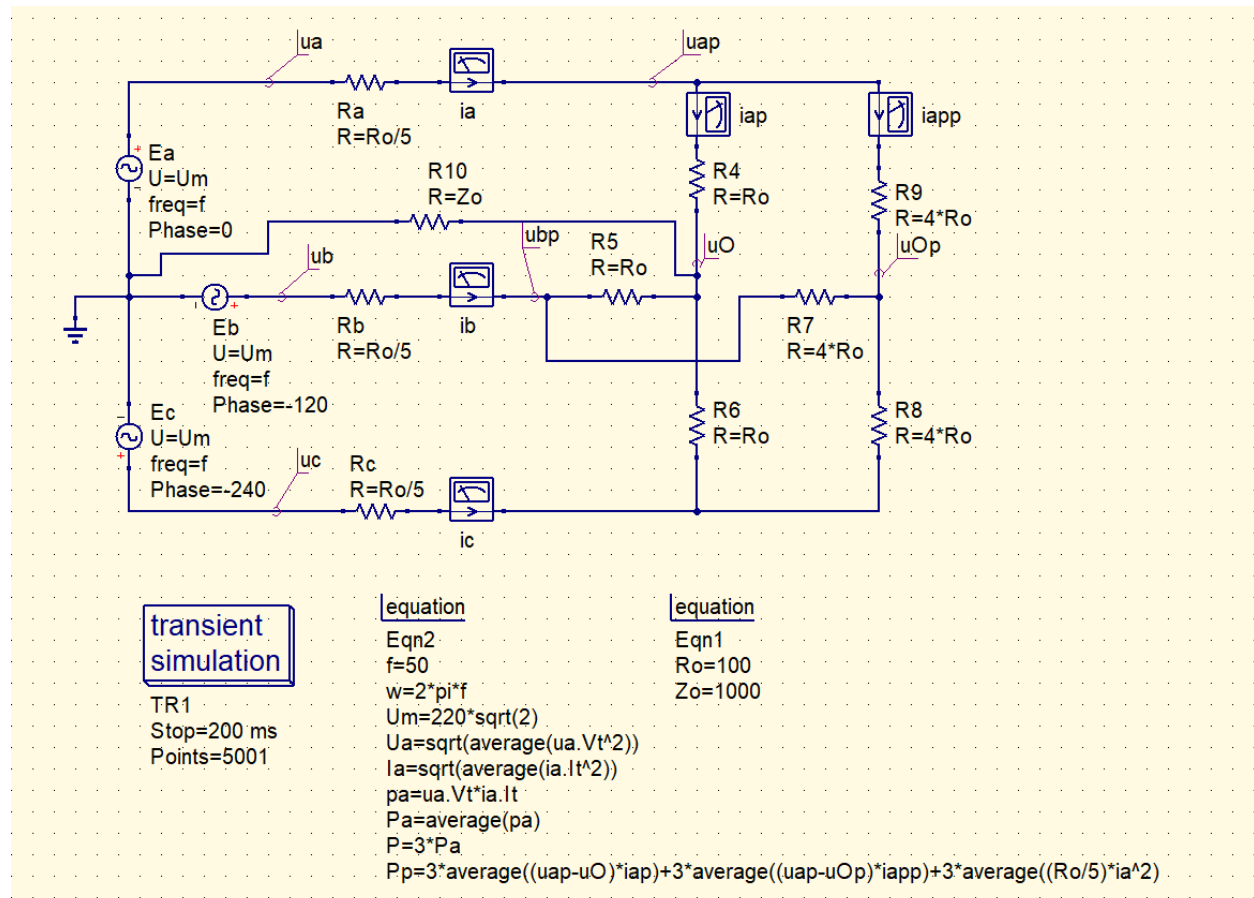
Trofazno električno kolo je uravnoteženo: $Z_3 = R/5$, $Z_2 = 4R$, $Z_1 = R$, $R > 0$. Odrediti trenutne vrednosti struja generatora. Odrediti srednju snagu koju trofazni generator predaje ostatku električnog kola. Kolika je trenutna vrednost napona impedanse Z_0 ?

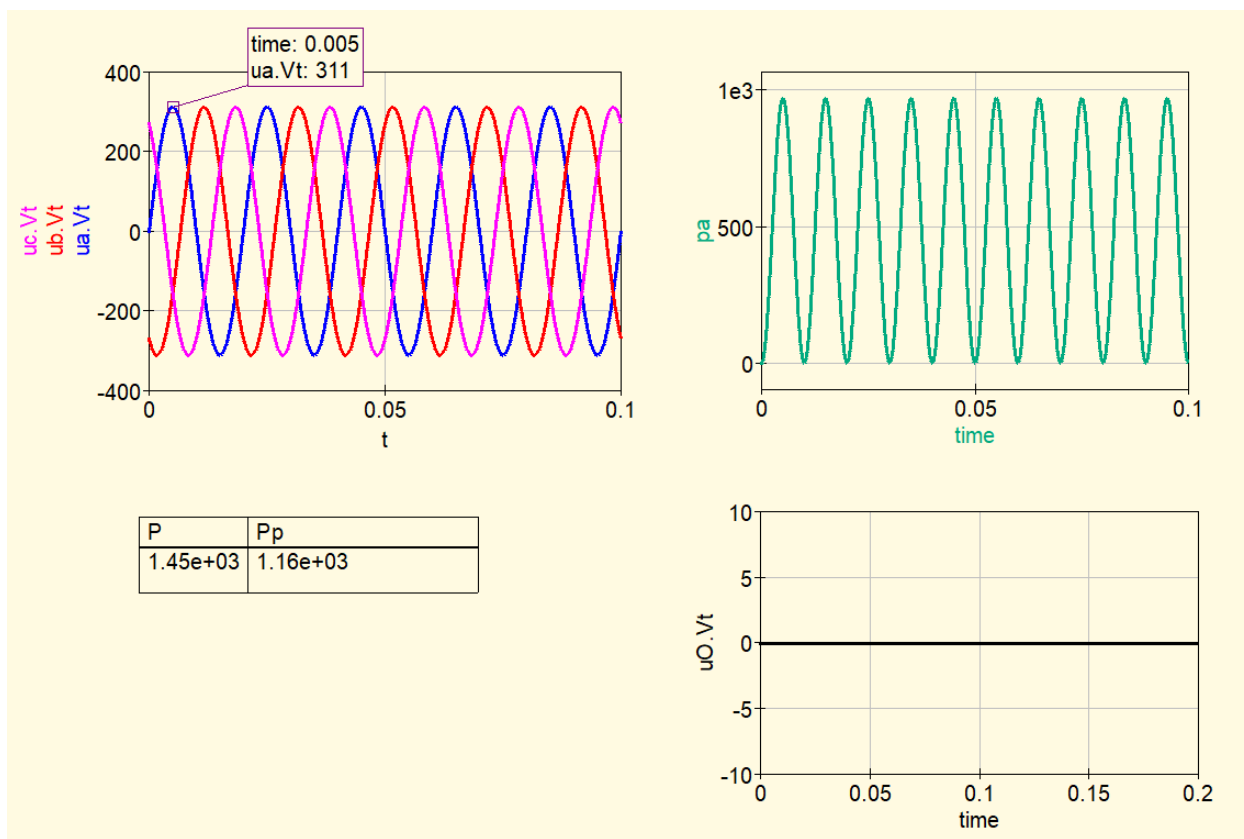
Slika 2.1 Šema kola uz 2. zadatak.

REŠENJE:

Mreža je čisto rezistivna (slika 2.2). Deo snage generatora disipira se na faznim provodnicima, a ostatak na potrošaču. Na slici 2.3 prikazani su grafici trenutnih vrednosti faznih napona i snage jedne faze generatora. U tabeli su date srednje snage generatora i potrošača.

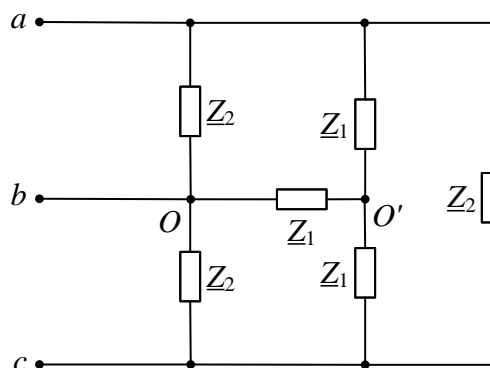
Slika 2.2 Realizacija kola sa slike 2.1 i parametri simulacije.

Slika 2.3 Grafik trenutnih vrednosti faznih napona i snage jedne faze generatora. Crnom linijom prikzana je trenutna vrednost napona impedanse Z_0 , a u tabeli su date ukupne srednje snage generatora, P , i potrošača, P_p .

3. Zadatak

Međufazni napon trofaznog generatora je 400 V, a frekvencija je 50 Hz. Na generator se priključuju dva simetrična trofazna potrošača. Prvi potrošač je vezan u zvezdu i njegova impedansa je $25/_30^\circ \Omega$, a drugi potrošač je vezan u trougao i njegova impedansa je 40Ω . Odrediti fazne struje potrošača i linijske struje generatora. Kolika je snaga koju daje generator i koliki je ukupni faktor snage?

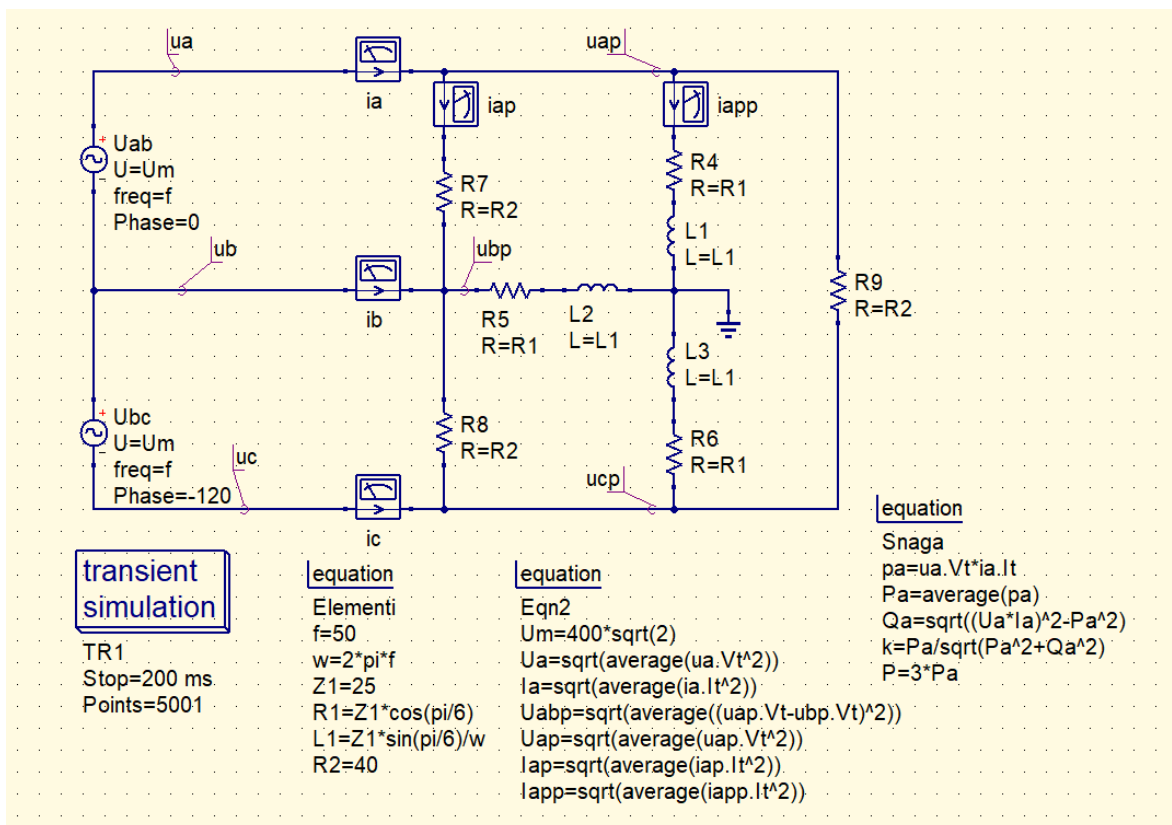

Slika 3.1 Šema kola uz 3. zadatak.

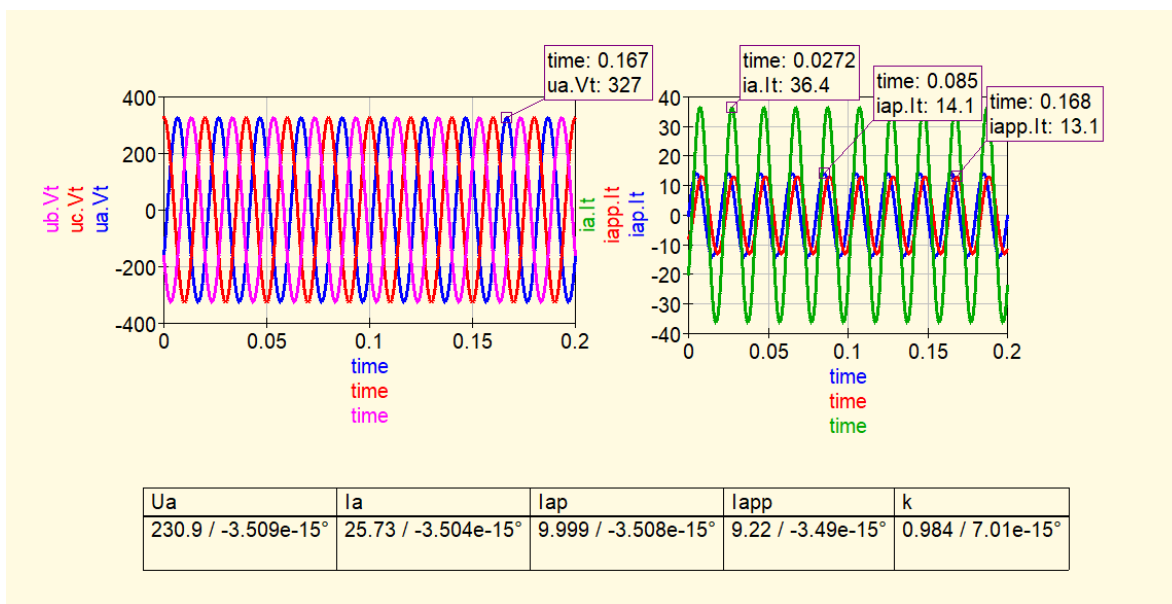
REŠENJE:

Pomoću ampermetara na odgovarajućim granama potrošača, možemo direktno meriti trenutne vrednosti njihovih faznih struja (slika 3.2). Na osnovu trenutnih vrednosti napona i struja određujemo efektivne, a

time i reaktivnu snagu. S obzirom na simetriju, za određivanje faktora snage, dovoljno je da posmatramo odnos reaktivne i prividne snage samo na jednoj fazi mreže.

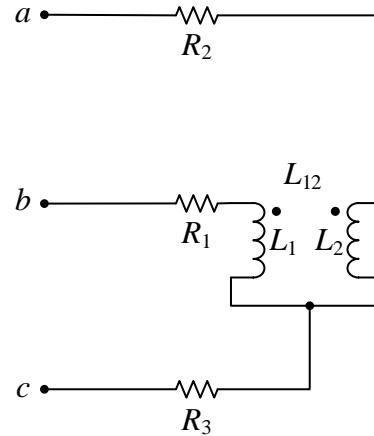
Slika 3.2 Realizacija kola sa slike 3.1 i parametri simulacije.

Slika 3.3 Grafici trenutnih vrednosti faznih napona generatora, jedne linijske struje mreže, kao i faznih struja potrošača. Tabela prikazuje efektivne vrednosti faznog napona generatora, linijske struje, faznih struja potrošača, kao i faktor snage generatora.

4. Zadatak

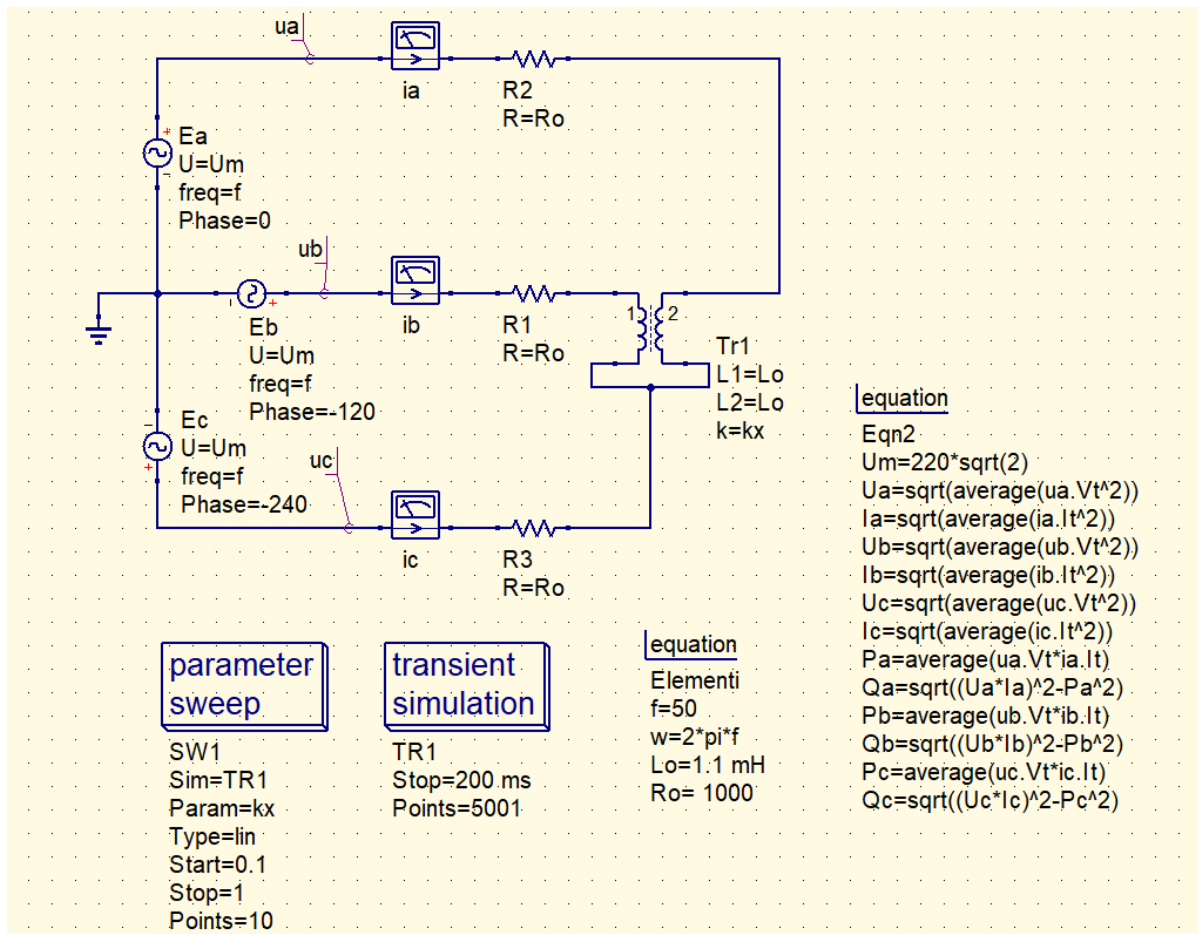
Trofazni prijemnik (potrošač) je prikazan na slici 4.1. Odrediti vezu parametara prijemnika tako da on bude simetričan. Koliko u tom slučaju iznosi koeficijent sprege transformatora?

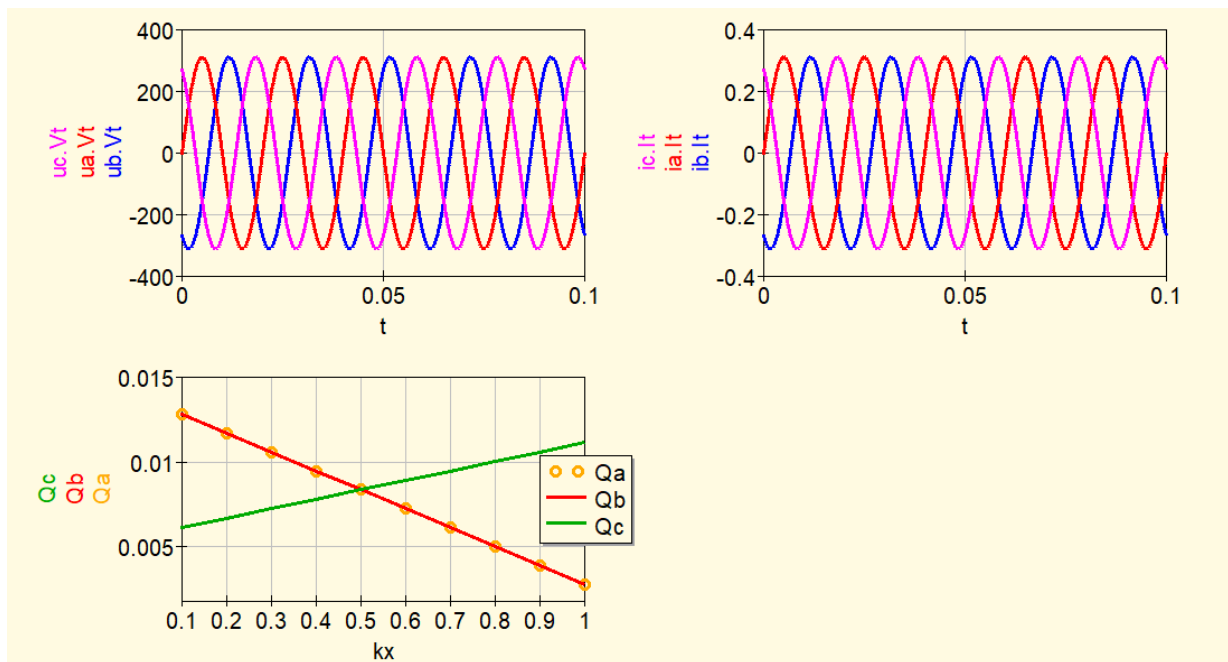
Slika 4.1 Šema kola uz 4. zadatak.

REŠENJE:

Na osnovu simetrije, zaključujemo da mora biti $R_1 = R_2 = R_3 = R_o$ i $L_1 = L_2 = L_o$. Posmatranjem reaktivne snage generatora (slika 4.3) za svaku od faza i variranjem koeficijenta sprege, određujemo njegovu optimalnu vrednost, $k = 0.5$. Usvojene vrednosti elemenata su $R_o = 1 \text{ k}\Omega$ i $L_o = 1.1 \text{ mH}$.

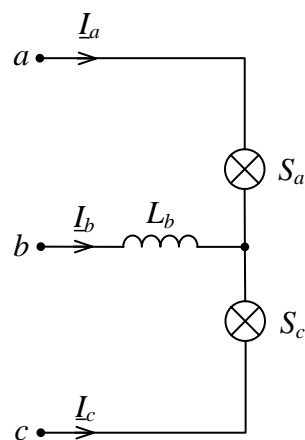
Slika 4.2 Realizacija kola sa slike 4.1 i parametri simulacije.

Slika 4.3 Grafici trenutnih vrednosti faznih napona i linijskih struja, kao i reaktivnih snaga generatora za različite vrednosti koeficijenta sprege.

5. Zadatak

Trofazno kolo prikazano na slici 5.1 sastoji se od neuravnotežene mreže priključene na sistem simetričnih linijskih napona. Smatrajući da su otpornosti sijalica S_a i S_c iste, odrediti koja od njih će jače svetliti u slučaju direktnog, a koja u slučaju inverznog sistema napona.

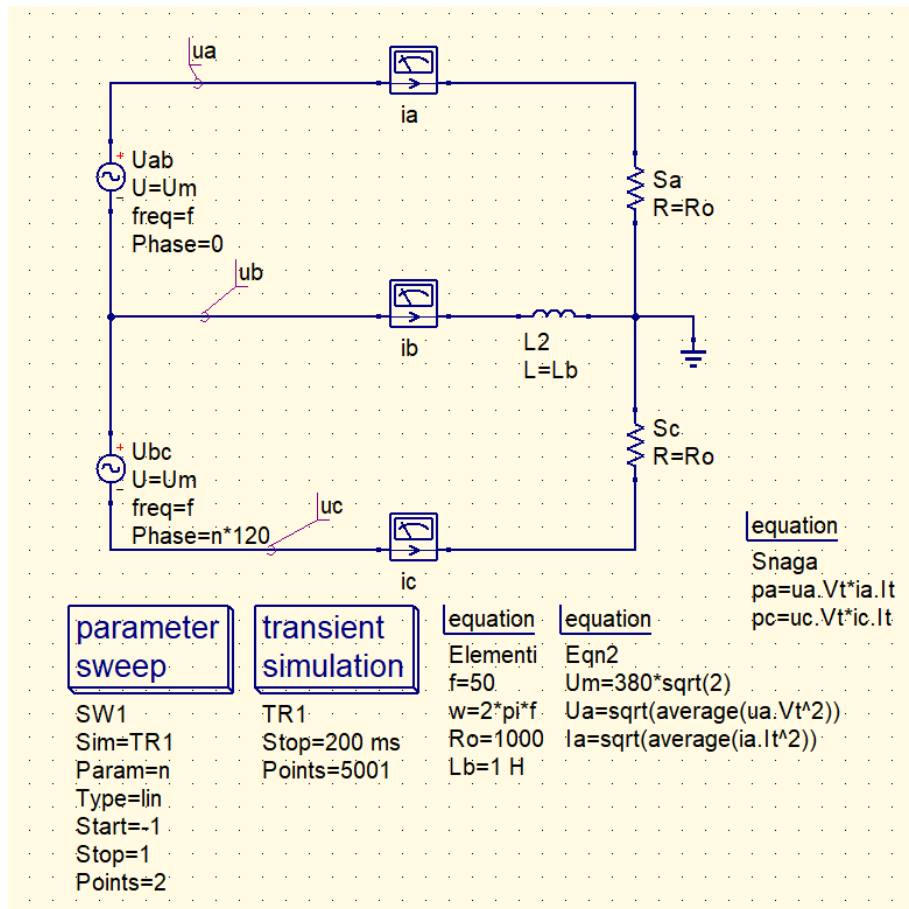

Slika 5.1 Šema kola uz 5. zadatak.

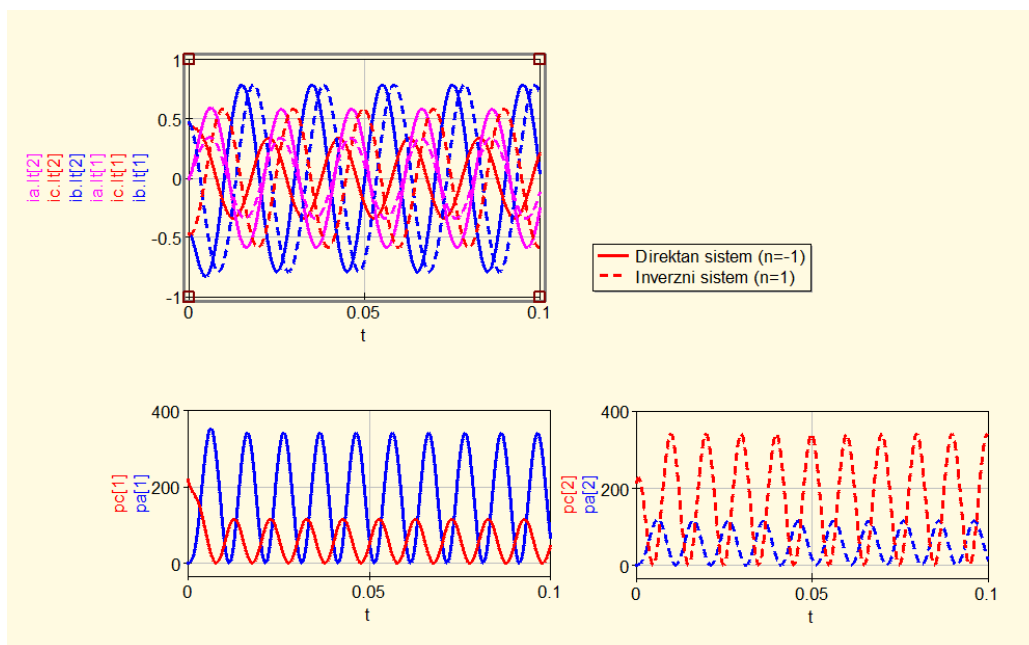
REŠENJE:

Postavljanjem ampermetara i labela na svaki od faznih provodnika možemo posmatrati trenutne vrednosti linijskih struja, kao i snaga u granama a i c za slučaj direktnog i inverznog sistema (slika 5.2). Veća linijska struja, odnosno srednja snaga faze potrošača, znači i veću potrošnju na sijalici, a time i njeno jače sijanje. Zaključujemo da će sijalica S_a jače sijati u direktnom, a S_c u inverznom sistemu napona.

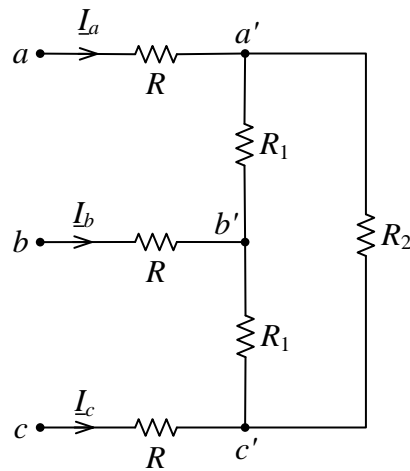
Slika 5.2 Realizacija kola sa slike 5.1 i parametri simulacije.

Slika 5.3 Grafici trenutnih vrednosti linijskih struja i snaga jedne faze generatora za slučaj direktnog i inverznog sistema

6. Zadatak

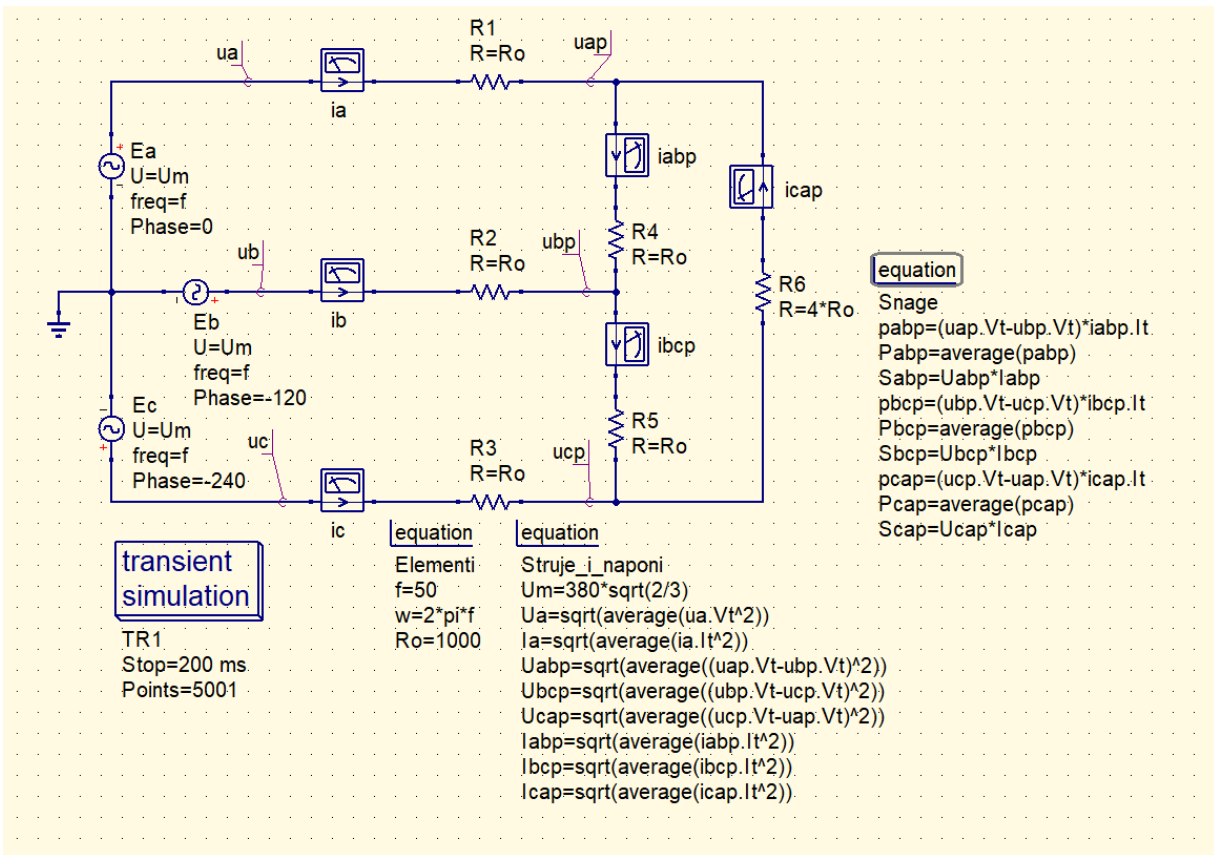
Sistem linijskih napona mreže prikazane na slici 6.1 je simetričan direktan, poznate kompleksne vrednosti $U_{ab} = U$. Poznati su parametri R , $R_1 = R$ i $R_2 = 4R$. Odrediti (a) kompleksne struje mreže, (b) kompleksnu snagu prijemnika vezanog između tačaka a' , b' i c' .

Slika 6.1 Šema kola uz 6. zadatak.

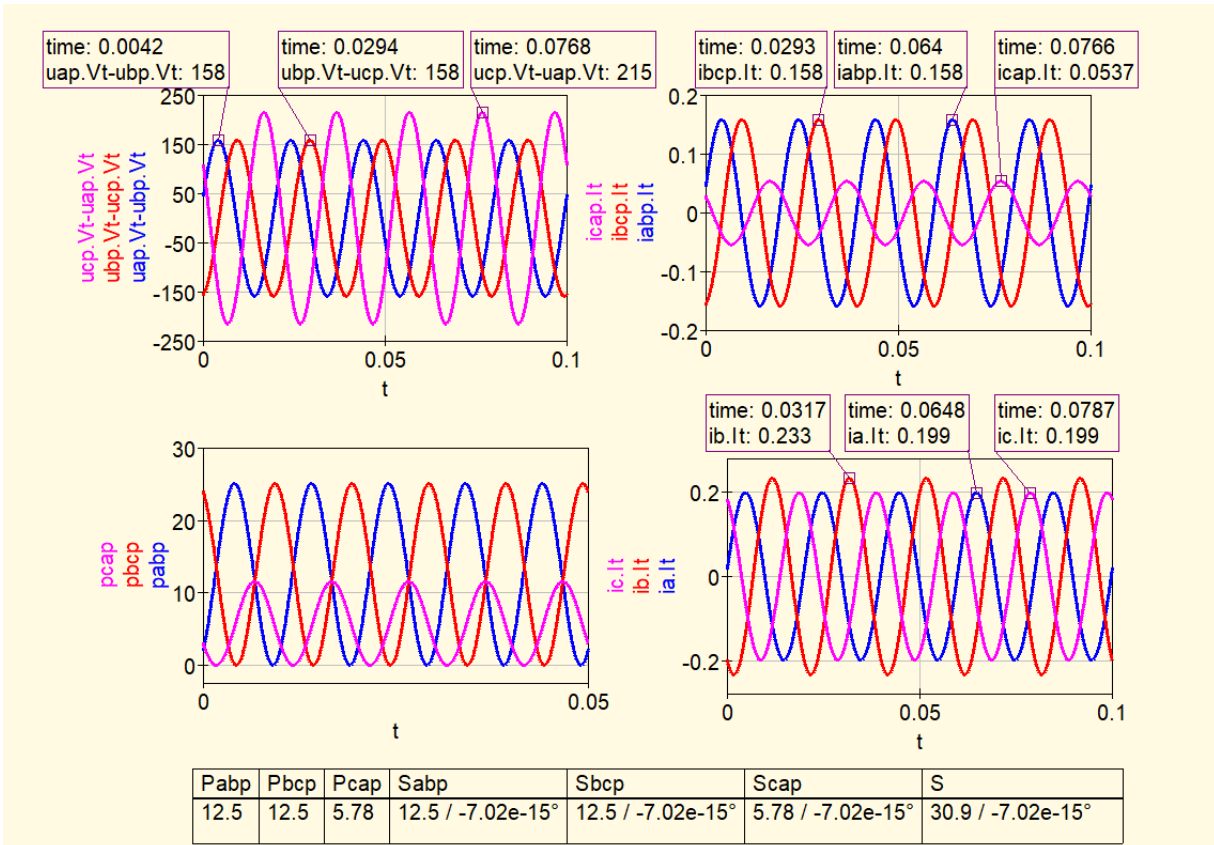
REŠENJE:

Kako kolo simuliramo u vremenskom domenu (slika 6.2), umesto fazora struja mreže, prikazaćemo njihove trenutne vrednosti, a pomoću njihovih efektivnih vrednosti odredićemo prividnu snagu prijemnika.

Slika 6.2 Realizacija šeme sa slike 6.1

Na slici 6.3 prikazani su grafici trenutnih vrednosti linijskih struja mreže, kao i faznih struja, napona i snaga potrošača. S obzirom na to da je mreža čisto rezistivna, ukupna prividna snaga potrošača jednaka je njegovoj srednjoj (aktivnoj) snazi, što je prikazano u tabeli, takođe na slici 6.3.

Slika 6.3 Grafici trenutnih vrednosti linijskih struja mreže, kao i faznih struja, napona i snaga potrošača.

LITERATURA

- [1] <http://dd6um.darc.de/QucsStudio/qucsstudio.html>
- [2] <http://tek.etf.rs/>